

René Descartes (1596–1650), Meditation VI

Maria Aloni
ILLC-University of Amsterdam
M.D.Aloni@uva.nl

Theoretische filosofie 2014

May 24, 2014

Meditaties over de eerste filosofie (1641)

- ▶ Meditatie over de eerste filosofie in welke het bestaan van God en de onsterflijke ziel worden bewezen
 - I wat we kunnen betwijfelen.
 - II waarom we beter met de geest bekend zijn dan met het lichaam.
 - III het bestaan van God.
 - IV over waarheid en onwaarheid.
 - V materiële dingen en Gods bestaan.
 - VI materiële dingen en het reële verschil tussen lichaam en geest.
- ▶ Structuur van deductie
 - 1. Radicale twijfel
 - 2. Ik besta als denkende ik (geest), niet als lichaam
 - 3. God bestaat
 - 4. Materiële dingen (inclusief mijn lichaam) bestaan
- ▶ Gevolg: dualisme geest vs lichaam

Meditatie VI

- ▶ Hoofdthema:

- ▶ VI: Over het bestaan van de materiële dingen en over het reëel onderscheid tussen geest en lichaam

- ▶ Structuur:

- ▶ Mogelijkheid en waarschijnlijkheid van het bestaan van materiële dingen (voorstellen vs begrijpen)
 - ▶ Argument onderscheiding geest en lichaam (dualisme)
 - ▶ Argument voor het bestaan van materiële dingen
 - ▶ Geest en Lichaam: gescheiden maar nauw verbonden

Begrijpen vs voorstellen

- ▶ Begrijpen vs voorstellen (AT 72-73)
 - ▶ Voorbeeld pentagon vs chiliagon
 - ▶ Begrijpensvermogen: wel wezenlijk onderdeel van geest; voorstellingsvermogen: geen wezenlijk onderdeel van geest
 - ▶ Begrijpen is voor Descartes een puur geestelijke activiteit; het bestaat erin dat de geest zich tot zichzelf wendt en over de ideeën die er al in aanwezig zijn reflecteert.
 - ▶ Bij het voorstellen echter probeert de geest vanuit de begrippen een beeld van lichamelijke dingen te vormen.
 - ▶ Hoewel het voorstellen van lichamelijke dingen lijkt te vereisen dat de geest met een lichaam verbonden is, is dit (nog) niet met zekerheid te stellen.

Geest en lichaam (AT 78)

► Argument onderscheid geest en lichaam (vraag 10)

En omdat ik in de eerste plaats weet dat alles wat ik helder en duidelijk begrijp zo door God gemaakt kan zijn zoals ik het begrijp, is het genoeg dat ik een ding in onderscheid van een ander helder en duidelijk begrijpen kan om zeker te zijn dat dit ene ook werkelijk van het andere verschilt, omdat het door God als iets afzonderlijks gesteld kan zijn [...] Hoewel ik misschien een lichaam heb dat heel nauw met me is verbonden, staat het toch vast dat ik van mijn lichaam daadwerkelijk onderscheiden ben en zonder dit kan bestaan, omdat ik aan de ene kant een helder en duidelijk idee van mijzelf heb voor zover ik een denkend en niet een uitgebreid ding ben, en aan de andere kant een onderscheiden idee van mijn lichaam heb, voor zover dat slechts een uitgebreid en niet een denkend ding is.

Geest en lichaam (AT 78)

► Argument onderscheiding geest en lichaam

1. ik kan geest en lichaam helder en duidelijk begrijpen als verschillend [epistemisch]
 - Geest: denkend en niet uitgebreid ding
 - Lichaam: uitgebreid en niet denkend ding
2. dus kan God ze zo gemaakt hebben ($\Diamond geest \neq lichaam$) [alethisch/metafisisch]
3. dus zijn ze ook daadwerkelijk verschillend ($geest \neq lichaam$)

► Verondersteld:

1. Alles wat ik helder en duidelijk begrijp zo door God gemaakt kan zijn zoals ik het begrijp
2. Identiteit stellingen zijn noodzakelijk:
 - 2.1 $x = y \Rightarrow \Box x = y$,
 - 2.2 dus $\Diamond x \neq y \Rightarrow x \neq y$

Substantie, essentie en modus

- ▶ Substantie:
 - ▶ Wat onafhankelijk van andere substanties kan bestaan
 - ▶ Het onderliggende in de verandering
- ▶ Essentie: Wat een ding maakt tot wat het is
- ▶ Modus: Een manier waarop een ding kan zijn wat het is
- ▶ Twee substanties in Descartes: Res cogitans vs res extensa
 - ▶ Res cogitans: geest ('intellectual substance')
 - ▶ Essentie: denken
 - ▶ Modi: 'imagination, sensory perception' (AT 78)
 - ▶ Res extensa: lichaam ('corporeal or extended substance')
 - ▶ Essentie: uitgebreidheid
 - ▶ Modi: 'changing positions, taking various shapes' (AT 78)

Lichamelijke dingen (AT 79-80)

- ▶ Argument voor het bestaan van lichamelijke dingen
 - ▶ Ideeën van lichamelijke dingen zouden op drie manieren in de geest kunnen komen:
 1. doordat ze door die geest zelf worden voortgebracht,
 2. doordat ze door God in de geest worden opgewekt, of
 3. doordat de geest werkelijke indrukken vanuit lichamelijke dingen ontvangt.
 - ▶ De ideeën kunnen niet door de geest zelf worden voortgebracht, omdat het voortbrengen van deze ideeën geen begrijpen veronderstelt (wat immers de essentie van de geest is) en omdat ze onbedoeld en ongewild in de geest ontstaan.
 - ▶ De ideeën kunnen evenmin door God (of een ander bemiddelend wezen) in de geest worden opgewekt. We hebben immers een sterke neiging om te denken dat de ideeën daadwerkelijk aan lichamelijke dingen beantwoorden en geen manier om te ontdekken dat dit onwaar zou zijn; derhalve zou God een bedrieger zijn als hij de ideeën zelf in ons op zou wekken, wat gegeven zijn aard een ongerijmdheid is.
 - ▶ Zodoende blijft over dat de ideeën werkelijk door contact met lichamelijke dingen ontstaan, wat impliceert dat deze dingen bestaan.

Natuur en gewoonte

- ▶ Natuur (concerning 'combination mind-body') leert me dat
 - ▶ ik een lichaam hebt
 - ▶ geest en lichaam nauw verbonden zijn (schipper voorbeeld)
 - ▶ anderen lichamen bestaan die 'beneficial' of 'harmful' kunnen zijn
- ▶ Andere zaken (bijv. dat in een groen lichaam diezelfde groenheid zit die ik ervaar) komen door gewoonte, kunnen ook onwaar zijn
- ▶ Pragmatische functie van 'nature', geen cognitieve functie:
De natuur leert me daarom wel om te vermijden wat pijngevoel oproept en op te zoeken wat lustgevoel geeft en dergelijke. Het blijkt evenwel dat de natuur ons verder niet leert enige conclusie te trekken uit de zintuiglijke waarnemingen ten aanzien van de dingen buiten ons zonder voorafgaand onderzoek door het verstand. De waarheid weten lijkt immers alleen te slaan op de geest en niet op het samenstel. [...] De zintuiglijke waarnemingen, die door de natuur slechts gegeven zijn om mijn geest erop te wijzen welke daarvan prettig of onprettig zijn voor het samenstel waarvan de geest deel uitmaakt, ...

Lichaam en geest

- ▶ Lichaam en geest: twee zelfstandig substanties
 - ▶ Lichaam: weg te betwijfelen, niet helder en duidelijk waarneembaar, publiek, uitgebreid, deelbaar (AT 86)
 - ▶ Geest: niet weg te twijfelen, helder en duidelijk waarneembaar, privé, niet uitgebreid, niet deelbaar
- ▶ Hoe lichaam en geest elkaar kunnen beïnvloeden (AT 86):

Voorts ontdek ik dat de geest niet rechtstreeks beïnvloed wordt door alle lichaamsdelen, maar slechts door de hersenen, of misschien zelfs maar door een heel klein deeltje ervan, namelijk dat deeltje waarvan wordt gezegd dat het gemeenschappelijke zintuig er in zit (pijnappelklier?)

[zie prinses Elisabeth bezwaar tegen dualisme]

- ▶ Lichaam als machinerie van botten, zenuwen, etc waarin beweging met behulp van 'touwen' vanuit de hersenen aan de overige lichaamsdelen wordt doorgegeven (AT 87, 'phantom pain')
- ▶ Onderscheid 'between being asleep and being awake' (AT 89-90)